

"Ungas okunskap när det gäller ekonomi hotar samhället."

Vi efterlyser både offentliga samtal om ungdomars överskuldsättning och konkreta och förebyggande åtgärder från landets politiker, skriver Anna-Karin Stockenstrand, Peter Öhman och Mustafa Nourallah vid Centrum för forskning om ekonomiska relationer på Mittuniversitetet.

Just nu är det många som upplever bistra ekonomiska tider. Arbetslöshet, konkurser och höga priser utmanar såväl enskilda personer som företag och samhället som helhet. En särskilt sårbar grupp är unga vuxna.

Enligt en rapport från Kronofogden från i somras visar siffror att den totala skuldsumman bland ungdomar har ökat med 50 procent de senaste tio åren. Trenden har också vänt uppåt igen när det gäller antalet skuldsatta.

De dystra siffrorna kan delvis förklaras av det ekonomiska läget, men mer oroande är att de även tycks förklaras av bristande kunskap och dåliga ekonomiska beslut bland många unga. En av de svenska studier som finns att tillgå, Financial literacy, personal financial situation, and mental health among young adults in Sweden av Emma Samuelsson, Henrik Levinsson och Richard Ahlström, visar att en stor andel unga har problem med både förståelsen för och hanteringen av sin ekonomi i det nu rådande inflations- och ränteläget.

Det finns de som hävdar att problemet, och även ansvaret, ligger hos de unga själva. Men risken är att de varken förstår eller kan förändra sin situation, än mindre förhindra att de hamnar i ekonomiska svårigheter.

Överskuldsättning i ungdomen tenderar att få konsekvenser under en lång följd av år och när någon saknar förmågan att fatta ansvarsfulla ekonomiska beslut drabbas inte bara den personen. Samhället tvingas ofta bistå med skuldrådgivning och ekonomisk hjälp på kort sikt, och de som dras med stora skulder kan komma att belasta samhället livet ut. Till det kommer kostnader för att hantera psykisk ohälsa och de negativa sociala konsekvenser, bland annat utanförskap, som bristande finansiell kunskap leder till.

Forskarna Tobias Kaisers och Lothar Menkhoffs genomgång av litteratur på området visar, liksom andra studier, positiva effekter av dels statligt finansierade utbildningsinsatser inom ekonomiområdet, dels efter liknande utbildningar på arbetsplatser.

Studier från olika länder visar att det kan finnas mycket att vinna på att redan i skolåldern ge barn och ungdomar utbildning i ekonomi. Det finns också flera lovvärda initiativ i Sverige inom det privatekonomiska området, som det Nationella nätverket för finansiell folkbildning. Andra insatser görs specifikt gentemot grundskolan, bland annat i form av ekonomispel. Medarbetare vid vårt eget forskningscentrum har också årligen återkommande genomgångar med barn i femte klass om sparande och "ränta på ränta" för att de tidigt ska få grundläggande kunskap om ekonomiska begrepp och samband.

Vi är medvetna om att många ämnen är både viktiga och nödvändiga för grundskoleelever, men vill samtidigt lyfta fram ekonomiämnets grundläggande

betydelse och föreslå att politiker och beslutsfattare inom utbildningsområdet prioriterar basala ekonomiska kunskaper högre än idag samt att Skolverket ser över skolplanen för att uppnå det.

Utbildningsinsatserna behöver utgå från barns och ungas situation och inte ta avstamp i en vuxen persons ekonomi och livssituation, något som lätt kan bli fallet. En tioåring behöver inte i första hand lära sig att hushålla med en månadslön, utan istället förstå ekonomi utifrån sin egen vardag med mobiltelefon, swishapp, digitala bankkort och appar med betalerbudanden och andra lockande köpmöjligheter.

Vi efterlyser både offentliga samtal om ungdomars överskuldsättning och konkreta och förebyggande åtgärder från landets politiker för att inte fler unga vuxna ska fastna i överskuldsättning. Det värsta vore att negligera att ungas ekonomiska okunskap hotar samhället, fortsätta som vanligt och hoppas att problemen löser sig av sig själva med övergripande och svävande insatser. Det kommer de inte att göra.

Anna-Karin Stockenstrand, docent i företagsekonomi vid Centrum för forskning om ekonomiska relationer på Mittuniversitetet

Peter Öhman, professor i företagsekonomi vid Centrum för forskning om ekonomiska relationer på Mittuniversitetet

Mustafa Nourallah, universitetslektor i företagsekonomi vid Centrum för forskning om ekonomiska relationer på Mittuniversitetet